

1

Теорія та історія
культури

УДК 004.9

Г.П. ТЕРЕНТЬЄВА

**НОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

*Розглядаються сучасні електронні носії, які застосовуються для
розповсюдження патентної та іншої інформації у сфері інтелекту-
альної власності.*

Однією з найважливіших проблем, що стоять перед патентними відомствами у сфері охорони інтелектуальної власності, є створення сучасних інформаційних технологій. Широкого застосування у зберіганні, використанні і розповсюдженні інформації у сфері охорони промислової власності набувають сучасні електронні носії патентної інформації: оптичні диски або CD-ROM і DVD-ROM.

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) затвердила важливий документ «Принципи переходу до електронних носіїв інформації для обміну патентними документами». Згідно з цим документом безкоштовний обмін опублікованими патентними документами й патентною документацією можливий тільки на оптичних дисках CD-ROM, які забезпечують компактне зберігання великих обсягів інформації завдяки їх великій ємкості (650 м/байт) й оснащені спеціальним програмним забезпеченням для пошуку, перегляду та розмноження опублікованих документів.

Виникнення компактних, зручних і відносно дешевих CD-ROM дало змогу створити документні архіви, вдосконалити обмін патентною інформацією між відомствами та зробити її доступнішою для користувача. Також виникла можливість зручного автоматизованого пошуку за багатьма ознаками, зокрема за основними бібліографічними даними, за ключовими словами у назвах та рефератах патентних документів на спеціальних пошукових дисках. Велика місткість CD-ROM дозволяє об'єднати фонд повних описів винаходів у факсимільному вигляді з автоматизованим пошуком документів.

Повнотекстові диски CD-ROM містять повний текст опису винаходу, креслення та бібліографічну інформацію. Їх три типи: перший містить лише текст патентних документів, які записані в кодованій формі – пошук проводиться за текстом; другий – факсимільне зображення опублікованих патентних документів – дозволяє проводити пошук лише за бібліографічними даними; третій тип повнотекстових дисків оснований на змішаній формі запису – пошук здійснюється за бібліографічними даними, текстом та включає креслення. Серед новітніх засобів патентної інформації виділяються оптичні диски DVD (4,5 – 18 Гбайт). У порівнянні з CD-ROM диски DVD-ROM мають значно більшу інформаційну ємкість, оскільки містять до чотирьох інформаційних пластів. Патентні відомства з великим обсягом публікацій (США, ЄПВ) розпочали з 2000 р. перехід на DVD.

Нині за рубежом уже існує значний ретроспективний фонд повних описів: європейські заявки і патенти та міжнародні заявки РСТ – з 1978 р., патентні доку-

менти США – з 1974 р., Великої Британії – з 1979 р. Розпочато створення GLOB-ALPAT CD-ROM – бази даних титульної сторінки (бібліографія, реферат, креслення) патентних документів США та європейських країн, що входять до мінімуму РСТ. Японська частина мінімуму РСТ існує окремо (Patent Abstracts of Japan).

Публікації про знаки для товарів і послуг на CD-ROM містяться на дисках ROMARIN (міжнародні знаки), DEMAS, містить інформацію про знаки, зареєстровані в Німеччині та TRACES (знаки країн Східної та Центральної Європи). На дисках містяться бази даних знаків, а також тексти Ніцької і Віденської класифікацій та пошукове програмне забезпечення.

Крім публікацій інформації щодо об'єктів промислової власності, ВОІВ створені специфічні інформаційні продукти на CD-ROM:

IPJEX CD-ROM – збірка законодавчих актів та міжнародних договорів у сфері охорони інтелектуальної власності на оптичному диску;

«Article-Gter – тексти і зображення державних гербів, прапорів та інших позначень, яких стосується стаття Gter Паризької конвенції з охорони промислової власності;

JoPAJ CD-ROM – класифіковані за МПК бібліографічні дані статей із періодичних видань (патентно-асоційована література), які входять до мінімуму документації РСТ;

IPC:Class – тексти всіх 6-ти редакцій МПК кількома мовами (зокрема 5-та та 6-та редакції – російською мовою) з можливістю пошуку в текстах рубрик та в покажчиках ключових слів (алфавітно-предметних покажчиках), з файлами відповідності рубрик у різних редакціях;

«WIPO Handbook on Industrial Property Information and Documentation» («Довідник з інформації та документації у сфері промислової власності»), що вміщує стандарти ВОІВ, повний перелік патентної документації та періодичних видань, які включені до мінімуму документації РСТ, загальну інформацію щодо міжнародних класифікацій об'єктів промислової власності, бази даних щодо винаходів і знаків для товарів і послуг, зразки публікацій тощо.

«WIPO Industrial Property Statistics» – статистичні дані щодо охорони об'єктів промислової власності та ін. [4].

У проєкті під егідою ВОІВ створюється глобальна комп'ютерна мережа «WIPONET» для обміну патентною інформацією. Одним із основних проєктів ВОІВ у галузі інформаційних технологій є проєкт Цифрових Бібліотек Інтелектуальної Власності (ЦБІВ). Цифрові технології дозволяють розповсюджувати велику кількість копій кращого класу будь-якого твору, виконувати фонограми з усіх країн і всього за декілька хвилин надати їх у розпорядження мільйонів користувачів у будь-якому куточку світу.

Основні цілі ЦБІВ – полегшення доступу та обміну інформацією в усьому світі та заміна паперових фондів документації з інтелектуальної власності. Метою проєкту ЦБІВ є інтеграція окремих цифрових бібліотек у глобальну ЦБІВ.

Глобальна бібліотека складатиметься з ЦБІВ ВОІВ, яка підтримуватиметься Міжнародним бюро і надаватиме доступ, зокрема до баз даних, що відносяться до Мадридської і Гаазької угод і Угоди РСТ та національних і регіональних бібліотек, створених відомствами інтелектуальної власності, які беруть участь у проєкті. З 1998 р. ВОІВ публікує на CD-ROM свій офіційний бюлетень «РСТ Gazette».

Для проведення пошуку за багатьма ознаками (пошуковими критеріями) створені спеціальні пошукові диски, що містять лише бібліографічні дані з рефератом чи пунктом формули або без них. Завдяки їм пошук у фонді європейських та міжнародних заявок за 20 років здійснюється на 3 CD-ROM. Для розміщення і перегляду дисків із повними описами застосовуються джукбокси. Один джукбокс може вмістити до 500 CD-ROM. Значна більшість наявної ретроспективи патентних CD-ROM сформована за нумераційним принципом. Сьогодні БД GLOBALPAT створюється за тематичним принципом на базі згрупованих рубрик МПК, завдяки чому скорочується кількість дисків, що надає значні зручності у пошуку. Однак результат пошуку залежить від правильності класифікації запиту.

Для забезпечення патентною інформацією наукових досліджень та розробок існує можливість набувати її через Internet засобами баз та банків даних¹. З 1998 р. функціонує найбільша безплатна патентно-інформаційна служба в Internet-ESPAENET. Доступ здійснюється через Web-сайти національних патентних відомств європейських держав – членів Європейської патентної організації. Інформація, що надається, містить публікації кожного з відомств-учасників упродовж 2 років, а також патентну документацію європейських патентних відомств починаючи з 1920 р. Серед регіональних банків даних прямий доступ до світових патентно-інформаційних ресурсів забезпечує Quester-Orbit, підрозділ комунікаційної компанії France-Telecom GROUP, яка є лідером інформаційної індустрії в Європі. Центральний комп'ютер, який містить понад 250 баз даних (БД), використовується для інформаційно-аналітичних досліджень патентної документації, що гарантує: повноту, достовірність, релевантність патентної інформації; можливість моніторингу з будь-якої теми, ретроспективного аналізу, глибокий архів; унікальні системи індексування даних; глибоку пошукову систему, що дозволяє проводити статистичний аналіз знайдених документів.

Патенти в системі Questel-Orbit подані в 37 базах даних: RSTPAT – міжнародні патенти, з головним рисунком з 1970 р.; EPAT – усі європейські патенти з головним рисунком з 1978 р. (завантаження через два дні після публікації); FPAT – усі французькі патенти з 1961 р. (завантаження в день публікації); ITALPAT – італійські патенти з 1983 по 1993 рр. (ексклюзив); SPAT – реферати китайських патентів з 1985 р.; JAPIO – реферати японських патентів з 1976 р. USPAT – повні тексти патентів США з 1971 р.; JUREP – Jurisprudence relating to EP patents; JURINPI – French jurisprudence (patents/trademarks); JURGE – German jurisprudence (patents/trademarks); CLAIMS/IFIPAT – US patent documents. CLAS – US patent classifications; LITA – US (patents/trademarks) infringement

cases; PAST – post-issue actions affecting US patents; CRXX – claims reassignments (USA); PHARM – pharmaceutical patents; CPFA – pharmaceutical, biotech., agrochemical patents; DPIN – patents for drugs, pharmaceutical; WPAM – WPI plus petroleum-specific indexing; WPIM – WPI Markush Darc.

Критеріями пошукових систем Questel-Orbit для патентних досліджень є:

- пошук за ключовими словами;
- пошук за Міжнародною патентною класифікацією (МПК) та/або EC classification;
- пошук за номером патенту, заявником тощо;
- пошук за назвою країни-заявника;
- пошук патентних документів, які мають визначений юридичний статус (опубліковані заявки, видані патенти тощо);
- пошук за датою пріоритету, номером подання заявки тощо;

У Questel-Orbit інформаційні проблеми можна вирішити оперативно, ефективно, з мінімальними витратами – бази даних точно систематизовані, інформацію яких легко аналізувати [2].

Здійснювати пошук патентних документів через Internet із 40 країн світу дозволяють дві об'єднані бази даних Derwent: World Patent Index (DWPI) та Patents Citation Index (DPCI). DLL містить понад 18 млн. патентних документів із хімії, електроніки, електричного обладнання та механіки. Derwent перетворює інформацію, розташовану в БД, та змінює неінформативні назви документів, створюючи більш інформативні, розширені назви, структуровані реферати, готує списки патентів-аналогів.

Інформацію про знаки для товарів і послуг можна знайти в базах даних, EUROMARS відомства з гармонізації на внутрішньому ринку. EUROMARS вміщує інформацію стосовно всіх процедурних етапів – від подання заявки до реєстрації знаку і подальших змін. Відомство створило і підтримує чотири інформаційні засоби з доступом в Інтернет: OAMI-ONLINE, CTM-ONLINE, CTM-DOWNLOAD та CTM-AGENT. На сторінці OAMI-ONLINE подається загальна інформація про діяльність відомства: звіти, інструкції, рішення, інформаційний бюлетень OAMINews. Уся інформація надається п'ятьма офіційними мовами (англійською, французькою, німецькою, італійською та іспанською).

CTM-ONLINE містить інформацію щодо поточного статусу конкретної заявки або реєстрації знаку Європейського Співтовариства (ЄС), а також перелік товарів та послуг, ім'я власника та представника тощо. Для доступу необхідно знати номер знаку або його словесне позначення. База даних CTM-DOWNLOAD вміщує всю інформацію стосовно знаків ЄС, що вносяться до відомчої бази даних EUROMARS лише англійською мовою. База даних CTM-AGENT надає інформацію стосовно представників та юридичних фірм, які уповноважені вести справи щодо знаків ЄС з відомством.

Важливе значення має діяльність Постійного комітету ВОІВ з інформацій-

них технологій, який затвердив рекомендації до WEB-вузлів відомств промислової власності, які передбачають мінімальні вимоги до інформаційного змісту вузлів. WEB-вузол ВОІВ пов'язаний з вузлами багатьох патентних відомств інтелектуальної власності. Повний перелік вузлів публікується на WEB-вузлі ВОІВ за адресою <http://www.wipo.int>.

У 1998 р. Асамблеї країн-членів ВОІВ затвердили створення глобальної інформаційної мережі відомств інтелектуальної власності (WiPOnet), яка надає широкий набір послуг, серед них: електронна пошта, обмін даними, публікації на WEB-вузлах, передача електронних файлів тощо; мережеве об'єднання, інформаційні послуги та навчання.

Всеросійський науково-дослідний інститут патентної інформації (ВНДІПІ, Москва) випускає з 1994 р. реферативні та повнотекстові CD-ROM із російськими патентами. Підготовлено 4 основні БД: повні тексти патентних документів Росії; реферати патентної документації Росії; реферати корисних моделей Росії; реферати патентних документів англійською мовою. Уся растрова графічна інформація міститься в БД у форматі TIFF Gr.4; текстова – у форматі SGML.

Діяльність Українського інституту промислової власності (Укрпатенту) спрямована на переробку надвеликих масивів інформації, а також на вирішення проблем організації комплектування пошукового фонду з оптимальним використанням наявних CD-ROM-продуктів та їх загального використання для пошуку та проведення патентної експертизи.

Великий масив зарубіжної патентної документації міститься на оптичних дисках CD-ROM, серед яких частина – в межах міжнародного обміну Австрії, Швейцарії, Німеччини, Словенії, Франції, Японії, Канади. Усього у складі Фонду патентної документації громадського користування (ФГК) понад 6 000 CD-ROM із зарубіжною патентною документацією. У межах міжнародного обміну Укрпатент отримує 16 патентно-інформаційних продуктів на CD-ROM, що містять патентну інформацію 9 країн.

Для обґрунтованого прийняття стратегічних рішень в Україні було створено Координаційну Раду, яка зосереджує зусилля і кошти на створенні локальних інформаційних мереж.

Предбачена автоматизація діловодства щодо видачі охоронних документів. У Науково-дослідному центрі патентної експертизи (НДЦПЕ) функціонують такі системи комп'ютерної обробки інформації: діловодства з товарних знаків; перереєстрації товарних знаків СРСР, що не втратили чинності; автоматизовані робочі місця діловодства з винаходів.

НДЦПЕ використовує програмні комплекси «ROMA-RIN» та «РСТ», отримані від ВОІВ. Ведеться розробка структури комплексу технічних та програмних засобів для збереження й ведення банків даних патентної інформації, здійснюється апробація технічних засобів збереження великих обсягів інформації на оптичних дисках, магнітооптичних дисках із багаторазовим записом.

Пріоритетний напрям розвитку автоматизації патентної галузі на поточний момент – автоматизація обробки потоку, що надходить до НАДЦПЕ.

В Україні зареєстровано 8 установ, які здійснюють патентний пошук на договірних умовах. У Харкові знаходиться один із подібних центрів – орендне підприємство «Патентно-інформаційна фірма промислової власності» (Патінфірма).

Колегія Міністерства освіти і науки України схвалила проект «Програми розвитку державної системи охорони промислової власності в Україні на 2001-2004 роки», де серед головних напрямів розвитку вказані «комерціалізація результатів інтелектуальної діяльності, створення цивілізованого ринку промислової власності».

У розділі 2.3 проекту «Програми» одним із засобів комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності названо «створення біржі промислової власності». У розділі 2.6 серед завдань інформаційного забезпечення діяльності у сфері промислової власності визначено «використання сучасних інформаційних технологій для просування науково-технічних досягнень України на інноваційний ринок». Створення реалізованої на сучасному науково-технологічному рівні Інтернет-біржі промислової власності, яка має бути доступним середовищем для розміщення інформації у сфері охорони промислової власності, є найбільш оптимальним вирішенням цієї проблеми.

Патентні відомства більшості промислово розвинутих країн уже перевели свої фонди на електронні носії, забезпечивши можливість доступу до них (у тому числі через Інтернет) локальних та віддалених користувачів. Вхідження України до світової інформаційно-патентної системи, як рівноправної держави з потужним інтелектуальним потенціалом, можливе при переведенні своїх патентних ресурсів та фондів на електронні носії та забезпеченні можливостей доступу до них.

ПРИМІТКИ

¹Адреси Web-сайтів в Інтернеті про патентну інформацію:

Австралія (AU) – <http://www.ipaustralia.gov.au/>;

Бельгія (BE) – <http://www.european-patent-office/patlib/country/belgium/>;

Бразилія (BR) – <http://www.inpi.gov.br/>;

Канада (CA) – <http://www.opic.gc.ca/>;

ЄАПВ (EP) – <http://www.eapo.org/>;

ЄПВ (EP) – <http://www.european-patent-office.org/>;

Франція (FR) – <http://www.inpi.fr/>;

Велика Британія (GB) – <http://www.patent.gov.uk/>;

Італія (IT) – <http://www.european-patent-office.org/it/>;

Японія (JP) – <http://www.jpo-miti.go.jp/>;

Мексика (MX) – <http://www.impi.gov.mx/>;

Росія (RU) – <http://www.rupto.ru/>;

Швеція (SE) – <http://www.prv.se/>;

Україна UA <http://www.spou.kiev.ua:8101/eng/emenu1.html>;

США (US) – <http://www.uspto.gov/>; <http://164.195.100.11/netacgi/nph-parser;http://164.195.100.11/netahtml/search-adv.htm>;

ВОІВ (WO) – <http://www.wipo.inthttp://www.OMPI.int>.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Макаров М. Современные методы распространения информации об интеллектуальной собственности // *Интеллектуальна власність*. – 2000. – № 8–9. – С. 45–48.
2. Материалы докладов «Questel-Orbit» – прямой доступ к мировым патентно-информационным ресурсам: <http://www.techbusiness.ru/tb/archiv/index.htm>.
3. Несчетна Т. Сторінками журналу «World Patent Infomation» // *Интеллектуальна власність*. – 2001. – № 1–2. – С. 41–42.
4. Охорона промислової власності в Україні. – К., 1999. – С. 148–153.
5. Паладій М., Полонська Н. Створення української ІНТЕРНЕТ-біржі промислової власності – нагальна потреба часу // *Интеллектуальна власність*. – 2001. – № 7. – С. 27–30.

Надійшла до редколегії 21.01.2002 р.

УДК 339.187.44

О.М. АФАНАСЕНКО

**ФРАНЧАЙЗИНГ: СВІТОВИЙ ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ НА КНИЖКОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ**

Висвітлено історію виникнення франчайзингової системи, світовий досвід використання в бізнесі, а також можливості розвитку на книжковому ринку України. Проаналізовано перспективи й недоліки даної системи господарювання.

У нашій країні відбувається активне становлення ринкових відносин, що охопило всі аспекти економічного життя суспільства. У кожній галузі економіки України відбувається пошук нових шляхів і методів функціонування, здійснюється критичний аналіз сучасного стану та окреслюються перспективні напрями розвитку. В цьому активно беруть участь й усі видавничо-книготорговельні структури, як державної, так і приватної форми власності.

Останнім часом в Україні спостерігається істотне збільшення кількості підприємств видавничого та книготорговельного напрямку, різних за масштабами та формами власності. Звичайно ж перехід до ринкової економіки передбачає розвиток різних форм підприємництва, тому що основою ринкової економіки, з одного боку, є великі структури, що надають їй стабільності й керованості та визначають рівень науково-технічного і виробничого потенціалу, з іншого – малий бізнес, який формує конкурентне середовище, характеризується високою мобільністю та забезпечує самостійність підприємницької ініціативи. Важливого значення на сучасному етапі набуває встановлення тісної взаємодії малого і великого підприємництва з метою вирішення спільних проблем їх функціонування.

Однією з форм фінансової підтримки з боку великих підприємств є франчайзингова система. Вона здатна сприяти приходу в малий бізнес великого кола осіб,